

Fra redaksjonen

I forbindelse med den norske skolereformen i 1997, var undertegnede deltager i et forskernettverk som, på oppdrag av det som den gang het Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet gjennomførte en større undersøkelse i skoler som allerede hadde organisert tilbud til 6-åringene under Lov om barnehager. En vesentlig del av dette oppdraget var, slik det ble uttrykt fra oppdragsgiverens side, at undersøkelsen kunne brukes som et utgangspunkt for et nærmere samarbeid med lærerutdanningen i Norge med tanke på kompetanseutvikling for reformen. Resultater fra denne undersøkelsen er publisert i et temanummer av *Barn*: «Grunnskolereform 97: Utfordringer i en endringsprosess» (Tingstad og Haug 1997). Mer enn klare føringer for innholdet i det kommende skoletilbudet til 6-åringene, er det 20 år etter, enkelt å se at artiklene i dette temanummeret heller viste stor grad av usikkerhet knyttet til hvordan skolen var skikket til å ta imot de yngste barna. En vesentlig del av den politiske retorikken rundt innføringen av reformen var at en skulle ta i bruk «det beste fra to tradisjoner» (altså lek og læring fra barnehage og skole). Peder Haug skriver i innledningskapitlet at veien om barnehagen er det aller mest spennende ved denne måten å reformere på.

Kanskje er det ei liten genistrek? Ein definerer tilbudet som barnehage, etablerer det som barnehage, for så seinare å gjere det om til skule. Då oppnår ein å bryte institusjonelle barrierar, motstand og tradisjonar på ein heilt annan måte, enn om det direkte vart definert som skule, utan vidare. Det vil med andre ord slik eg ser det, gjere forskjell om ein inkluderer ein barnehage i skulen, enn om

ein berre lagar eit nytt klassesteg utan å ha gått vegen om barnehagen først (Tingstad og Haug 1997: 26).

Fem år etter at denne reformen ble innført, i juni 2002, ble opposisjonspartiene i det norske Storting (Ap, SV, FrP og Sp), enige om en avtale om finansiering og styring av barnehagesektoren. I juni 2003 ble det såkalte barnehageforliket inngått i Stortinget. Dette gikk ut på at alle familier som ønsket det, skulle få tilbud om barnehageplass til sitt barn (St.melding nr. 24 (2002–2003)). En viktig forutsetning som var bygget inn i vedtaket, var prinsippet om maksimumspris, for å unngå at avtalen om full barnehagedekning skulle gjøres til et forhandlingstema under behandlingen av statsbudsjettet.

Begge disse reformene ble i hvert sitt tiår av mange feiret som politiske seire, spesielt av de fløyene som hadde flagget sakene og fått dem gjennom i besluttsende organer. Mye er sagt og skrevet om hvordan disse to reformene ble realisert, hvordan intensjoner og forutsetninger ble fulgt opp og hvordan den offentlige styringen av vedtakene er blitt influert av skiftende politiske regimer. Kritikere har blant annet hevdet at 6-åringene (og mange 5-åringene) ble styrt inn i pedagogiske opplegg som før var designet for 7-åringene, og at barnehageforliket ble en kvantitativ utbygging der kvaliteten kom i andre rekke.

Når nettopp disse endringene trekkes frem her, skyldes ikke dette kun at de representerte omfattende og dramatiske endringer, ikke bare for barn som befolker disse institusjonene, og for samfunnet som helhet. Dette handler også om hvordan forskning og forskere blir brukt til å informere, men også legitimere politiske vedtak, for eksempel gjennom såkalt «følgeforsk-

ning». På Skjervheimseminaret i september 2017, et seminar som i år hadde tittelen «Vitenskap og folkestyre i usikre tider», holdt Cathrine Holst foredrag om vitenskapelig-gjøringen av politikken. Hun viste til at eksperter stadig tar feil (Holst 2017¹). Hun stiller det betimelige spørsmålet om det egentlig er bra eller dårlig for demokratiet hvis ekspertene får mer å si. Hun hevder debatten rundt dette er polarisert, også blant samfunnsforskere. Der noen ser det hun kaller utviklingen av et «fasadedemokrati» eller et «postdemokratisk» styre, ser andre et velkomment gjennomslag for ideen om en mer opplyst og kunnskapsbasert politikk.

Et spørsmål vi som forskere må stille oss, er hvorvidt det er forskernes kunnskap, i tilfelle hvilken kunnskap som etterspørres, og ikke minst, hvordan den brukes. Når det gjelder den førstomtalte reformen fra 1997, konkluderer Peder Haug i dag med at ut fra det vi vet etter 20 år, har ikke Reform 97 «hatt noen konsekvenser for barns læring i det hele tatt». Han sier videre i et intervju med barnehage.no at å sette 5- og 6-åringer på skolebenken, og i bunn og grunn ta fra dem mye av den frie leken, ikke har vært uten konsekvenser (Mer om dette kan leses via lenken <http://www.barnehage.no/forskning/2017/06/seksarsreformen-20-ar-etter—gi-seksaringene-forskolen-tilbake/>)

Kunnskap som representerte kritiske innfallsvinkler til skolereformen, og som problematiserte ideen om en fruktbar synergi av to tradisjoner og troen på økt læring, var kjent allerede før reformen ble vedtatt. I det offentlige ordskiftet, ble gjerne yrkesgruppen som til da hadde hatt hovedansvaret for og betydelige kunnskaper om 6-åringen, førskolelærerne (nå: barnehagelærerne), anklaget for å drive profesjonskamp, dvs. de ville ikke «gi fra seg» 6-åringene.

I forbindelse med den storstilte utbyggingen av barnehager etter barnehageforliket

noen år senere, vil jeg hevde at profesjonens kunnskapsportefølje og pedagogiske grunnsyn hos en del av gjennomføringsbyråkratene ble oppfattet mer som sand i maskineriet enn som kunnskap man burde lytte til. Det var sterke tendenser til å lene seg på forskning som kunne underbygge retorikken om barnets rett til å velge innenfor rammene av fleksible barnehagebygg (Storbysamarbeidet i barnehagesektoren 2003; Seland 2009).

Uansett hva en måtte mene om disse reformene med de intensjoner, implikasjoner og konsekvenser de har hatt, utfordrer retorikken rundt dem noe av det som i et demokrati gjerne oppfattes og forventes som åpne politiske prosesser. Om en ser på økt forskermakt som et problem eller ikke, avhenger en del av hvordan du ser for deg et godt demokratisk styre, ifølge Cathrine Holst. Hun sier videre at det nok har skjedd at forskere med de «riktige» oppfatningene selektivt trekkes inn i politiske prosesser, ikke primært for å forbedre beslutninger, men for å underbygge beslutninger som alt er tatt. Hun argumenterer for en forventning til ekspertene, nemlig at de besitter den fagkunnskapen de hevder å ha, men også, ikke minst, at de er seg bevisst alt de ikke kan og sine begrensninger.

På mange vis representerer de to reformene jeg har nevnt her, både politiske «vinnere» for forslagsstillerne og pedagogiske eksperimenter for de små og store som i ettertid har befolket institusjonene skole og barnehage i Norge. Hva som var de «riktige» oppfatningene er en relativt diffus størrelse og kanskje ikke en gang tilgjengelig for den menige borger. Selv om en evaluering av reformene på ingen måte er et tema her, er det likevel fristende, sett fra samfunnsforskerens side, å ta et kulturkritisk blikk og se på noen av ordene som ble brukt. Mange av dem kan begrunnes i det Vetlesen og

Foros (2012: 13) kaller en «pedagogisk formalisme», dvs. tendensen til å fortape seg i store og generelle begreper («det beste fra to tradisjoner»), overordnede pedagogiske metoder («kombinere lek og læring») og strategier («barnehageplass til alle innen 2005»). De framhever at oppdragelse og dannelse i samfunnsetisk forstand krever fordypning i viktige og tidsaktuelle temaer, såkalte bærende temaer. Disse forfatterne argumenterer for å sette under debatt de rådende pedagogiske idealer som autenticitet, egenansvar og valgfrihet – som i deres perspektiv er nær forbundet med framveksten av nyliberalismen. De tar til orde for en reaktualisering av dyder som forpliktelse, skyldfølelse og samvittighet. De spør om det ikke er en grunnleggende motsetning mellom vår tids sterke betoning av nyttehensyn og økonomiske vurderinger på den ene siden og dannelsens etiske karakter på den andre siden. De er kritiske til tanken om at alt hviler på den enkelte, fristilt fra kulturell overlevering. Skolen har her sviktet sitt dannelsesoppdrag, hevder de, ikke bare på grunn av manglende politiske føringer, men også på grunn av rådende hegemonier i skolen. Klimautfordringene og flyktningestrømmen til Nord-Europa i 2015 har for disse to forfatterne aktualisert problemstillinger som de mener barn og unge må kunne forvente troverdige refleksjoner rundt: «Hvilke alternativer har de unge når de skal forholde seg til sin samtid – og ganske særlig – sin framtid? Hvem skal de stole på, hvem skal de lytte til?» (Vetlesen og Foros 2012: 14). Spørsmålet er hvorvidt disse ytringene havner et sted mellom apokalyptisk pessimisme og framtidsrettet dannelsesimperativ, i form av lærerplaner i en skuff eller i mer eller mindre intetsigende strategiplaner på universitetet. Populistisk vil dette antageligvis ikke være. Som samfunnsforsker bør en uansett være kjent med at

de eksisterer og hvilke argumenter de representerer, og tåle å kjenne på ubehaget de måtte frambringe.

I dette nummeret av *Barn* presenterer vi fem artikler, en bokanmeldelse og 5 sammen- drag av prøveforelesninger.

Hvordan barn opplever sin hverdag innenfor rammene av utdanningsinstitusjoner og organiserte fritidsaktiviteter er temaet i Ylva Odenbrings artikkel *Barn av vår tid. Barns berättelser om sin reglerade vardag*. Med bakgrunn i svenske og amerikanske barns narrativer, hevder forfatteren at disse rammes inn av diskurser om en regelstyrt hverdag. Ønsket om mer tid til fri lek og mindre stress er gjennomgående trekk i datamaterialet.

Den neste artikkelen handler om barns vennskap når de vokser opp med påvirkning fra flere kulturer; i denne sammenhengen dreier dette seg om barn som har sin opphavskultur i ikke-vestlige kulturer. Gunnhild Bergset har skrevet denne artikkelen som har tittelen *Først då blir det ekte vennskap. Kva opplever krysskulturelle barn som viktig for vennsbygging med andre barn i barnehagen?* Hovedfunnet i studien viser at barna legger vekt på foreldrenes relasjon til barnehagen og til andre foreldre som sentralt for barnas egen prosess i vennsbyggingen.

Artikkel nummer tre har et didaktisk fokus. Fridunn Tørå Karsrud og Anne Wangensten Norstrand bygger i artikkelen *Muntlig fortellingsdidaktikk i et lærende praksisfellesskap* på en aksjonsforskningsbasert undersøkelse der de har ønsket at barnehageansatte gjennom en spesiell fortellingsdidaktikk skulle lære å fortelle muntlig til barn – uten tekst og med bruk av rekvisitter.

Barnehage er også den empiriske konteksten for artikkel nummer fire. Å gjøre demokrati i barnehagens kommunikative fellesskap. En studie av de yngste barna sitt

språk, barnehagen sin relasjonelle og romlige kvalitet og dets betydning for de yngste barna sin tilgang og meddelelse av livsverden i barnehagen er skrevet av Annette Kristoffersen Winje. Målet med studien denne artikkelen bygger på var å løfte frem nye perspektiver knyttet til de yngste barnas tilgang til meningsskaping og demokratisk deltakelse i barnehagens ulike fellesskap.

Siv Lund og Knut Løndal har skrevet artikkelen *Fysisk aktivitet i Aktivitetsskolen*. De tar utgangspunkt i en studie av 20 andreklassebarns fysiske aktivitet gjennom en dag ved Aktivitetsskolen i Oslo. De finner blant annet at hoveddelen av barnas fysiske aktivitet oppstår i barnestyrte lek utendørs sammen med andre barn. Deres funn tyder også på at Aktivitetsskolen ikke lykkes med å stimulere til fysisk aktivitet for de minst aktive barna. Resultatene leder mot en anbefaling om økt pedagogisk kompetanse blant ansatte med tanke på tilrettelegging for fysisk aktivitet.

Som flere andre tidsskriftsredaksjoner, erfarer også vi at den travle hverdag i akademia medfører utskiftning av redaktører fra tid til annen. Vårt danske redaksjonsmedlem Anja Hvidtfeldt Stanek og redaksjonsmedlem fra Færøyene, Firouz Gaini går ut av redaksjonen. Vi takker begge for innsats og engasjement for tidsskriftsarbeidet.

Fra og med dette nummeret av *Barn*, kan vi ønske Crisстина Munck, lektor, ph.d. ved Professionshøjskolen UCC i Danmark velkommen som nytt medlem av redaksjonen.

Til slutt vil vi nevne at vi i løpet av 2018 planlegger overgang til åpen tilgang (Open Access), og kommer tilbake med mer informasjon om dette til våre lesere i nærmeste fremtid.

Vi ønsker god lesning!

Noter

¹ Dette foredraget blir publisert i tidsskriftet *Stat & Styring* nr. 3, 2017.

Referanser

Holst, C. 2017. Ekspertene kommer. *Stat & styring* 3.

NRK P2. Verdibørsen, 10. oktober 2017.

Seland, M. 2009. *Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal virkelighet*. Doktorgradsavhandling, NTNU/ Norsk senter for barneforskning 2009: 258.

Storbysamarbeidet i barnehagesektoren. 2003. Utforming av barnehager – på leting etter barneperspektiv. Hefte utarbeidet i samarbeid med Sintef og NTNU.

Stortingsmelding nr 24 (2002-2003) Barnehagetilbud til alle – økonomi, mangfold og valgfrihet

Tingstad, V. og Haug, P., red. 1997. Grunnskolereform 1997. Utfordringer i en endringsprosess. [Temanummer]. *Barn* 1.

Vetlesen, A. J. og P. B. Foros. 2012. *Angsten for oppdragelse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vebjørn Tingstad
Redaktør